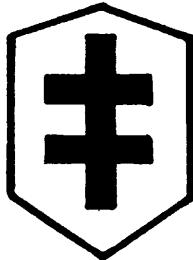

ВАЮЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! — К. Каліноўскі

З А
В О Л І
Б А Ц Ъ-
К А ў-
■ Ч И Н И

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

ZVAZAJ. Veterans quarterly published by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Canada Office: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2 U.S. address: Assn of Byelorussian American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N.J. 08904, U.S.

Год 17

Верасень, 1991

Нр. 3 (63)

ЯК АРГАНІЗАВАЛІСЯ БЕЛАРУСЫ Ў КАНАДЗЕ

Добра, што менская газета "Літаратура і Мастацтва" намагаецца інфармаваць сваіх чытачоў рубрыкай "Беларускае замежжа". Дрэнна, што ці раз тыя інфармацыі абапёртыя на нейчай фантазіі. Прыкладна, 22.3.1991 г. газета дае слова С. Чыгрыну са Слоніму, паводле якога "літаючы рыцар Грамады, С. Хмара, у 1945 г. ... ужо ў Бэрліне, а з 1945 г. жыў у Канадзе у Таронта". Чыгрын забыў "дадаць, што ад 1945 году Сіняк-Хмара таксама сядзеў на Шяртровым пасадзе Ватыкану..."

Калі хочаш, чалавеча, адкрываць Амэрыку ці пісаць з фантазіі, дык навошта даверлівых чытачоў "ЛіМу" бянтэжысь?

У 1946 г. у Вялікай Брытаніі паўстала першая беларуская арганізацыя самапомачы — Згуртаваныне Беларусаў Вялікай Брытаніі. Мяне выбралі ў часовую Галоўную Управу ЗБВБ. Таму, што ў чырвень 1947 г. я выехаў у Канаду, управа ЗБВБ запрапанавала мне заняцца арганізаваньнем нашых суродзічаў у гэтай краіне і падала мой адрас для сувязі з часапісам "На шляху".

Працаваў я тады на фарме ў Ашаве, 45 км. на ўсход ад Таронта. Ліставаўся з суродзічамі, што адраблялі контракты на фармах і ў пушчах. Прасіл інфармацыяў. У лютым 1948 г., парайшыся зь сябрамі, купіў у доўг машынапіску й рататар. Гэта кнарадзіцца часапіс "Беларускі Эмігрант". Дзякуючы яму людзі атрымлівалі розныя патрэбныя інфармацыі пра Канаду, Беларусь, нашых выгнаннікаў за межамі. 28.XI. 1948 г. у Таронце на кватэры Н. Сільвановіча група суродзічаў залажыла грамадzkую беларускую арганізацыю — Згуртаваныне Беларусаў у Канадзе. У першую, часовую Галоўную Управу ЗБК выбралі: старшыня — К. Акула, са кратар — М. Пашкевіч, скарbnік — Я. Пітушка. На наступны год склікалі першы з'езд сяброву і дэлегату ЗБК. Гэта першая беларуская арганізацыя пасля разраслася, яна існуе ў цяпер.

Кажды месяц выдаваўся часапіс "Беларускі Эмігрант". У жнівені 1949 г. у Таронце заложылі, з ініцыятывы ЗБК, Беларускі Выдавецкі Фонд і "Беларускі Эмігрант" ад таго часу аж да красавіка 1954 г. выходзіў у форме газэты. З самага пачатку арганізаванага беларускага жыцця ў Канадзе мы намагаліся пазыбягачы шкоднага палітыканства, якое ў Нямеччыне, дзе пасля вайны апынулася найбольшая колькасць наших суродзічаў, называлі "лагерным". Жартавалі: — Паехаў Піліп у палітыку, ды ўсім усякія бязглаздыя грахі вытыкнуў...

Улетку 1949 г. адзін такі піліп прывёз свае ваяўнічыя грамадаўска-ускалосаўская цымусы-фокусы і да нас. Пра Сяргея Сіняка-Хмару пісаў тады да мяне ягоны супрацоўнік М. Панькоў: "Едзе да вас выдатны й заслужаны барацьбіт за

Беларусь Сяргей Хмара. Будзе вам вялікая помач, калі ён распусціць свае крылы". У Нямеччыне гэны Сіняк-Хмара залажыў "сабрыну беларускіх суботнікаў" (пра гэта была згадка ў мюнхэнскай газэце "Бацькаўшчына"). Хмара стараўся здабыць помач украінскіх суботнікаў. Украінцы съязнілі гэтага "цэннага божага пропаведніка" ўлетку 1949 г. у Таронта.

Сіняк-Хмара, які ніколі не навучыўся беларускай мовы і быў ужо ведамым графаманам у паэзіі, запраўды пачаў "распушчаць свае крылы". Я тады рэдагаваў "Беларускі Эмігрант" і гэты новы супрацоўнік, — паверыце, ці не? — пахваліўся мне, што некалі ў вязыніцы "за Грамаду" скончыў "камуністычны інстытут журналістыкі". У Канадзе, як скора заўважылі нашыя суродзічы, ён пачаў практикаваць тყя веды з КІЖу. Уся ягоная дзейнасць кандынtrалася на інтрыгах, хвальшы, шантажоў супраць Згуртаваныня Беларусаў Канады, Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, Крэдитовай Беларускай Касы і інш. У 1952 г. намагаўся захапіць Беларускі Выдавецкі Фонд і газэту "Беларускі Эмігрант". Калі тое не ўдалося, пачаў выдаваць сваю газэту "Беларускі Голас".

Ад гэнага часу гэты чалавек, якому нехта недзе стукнуў пыльным мяшком па галаве, залажыў многа фіксычных "інстытутаў", падтрымліваў і праслаўляў шарплатана "патрыярх" Рыжага-Рыскага. Тую газэту ягону, катуюю тут у Таронце назвалі "памыніцай", клепе гэты дзівак, якому каля 85 гадоў, і цяпер. У кожным нумары зъмяшчае па некалькі здымкаў Сяргея Хмари, а цяпер ужо ўзяўся хвальшаваць гісторыю Беларусаў у Канадзе. Бачыце, ён пхает тулу "памыніцу" ў Беларусь, дзе непаінфармаваныя або неасцярожныя людзі бяруць кіжаўска-хмараўскія бязглаздыя за добрую манэту.

Сёлета ў красавіку наведалі нас лідары БНФ. Наш часапіс "Зважай", у нр. 62 за чырвень, зъмясьці маю здымку як мэр Таронта Арт Эглтан прыняў лідару БНФ у ратушы гораду. Гэную здымку, бяз нашага дазволу, Сіняк-Хмара, адрэзаўшы з правага боку фігуры старшыні ЗБК М. Ганько і алдэрмана Бойчука, зъмясьці ў н-ры 362 сваёй "памыніцы".

Вядома ўсім, што зладзеяў ловяць і караюць. У прэсе за зладзейства ці падобную крамолу караюць высокімі штрафамі. Але како тут мы маем судзіць? Людзі пытаюцца ў нас, што гэта за дзівак "там у вас" зъдзекуеща зь беларускай мовы, клепе ё пэцкае абы-што ў сваёй "памыніцы" і займаеца зладзействам? З гэтай прычыны нарадзіцца гэты кароткі артыкул. Перасыярога для непаінфармаваных на бацькаўшчыне, што "беларускае замежжа" дало сковішча і людзём, каторых некалі нехта пыльным мяшком па галавах стукнуў.

К. Акула

ПАДАРОЖЖА Ў БЕЛАРУСЬ. ЯК МАХЛЯРЫ РАБІЛІ РЭФЭРЭНДУМ

Сёлета вчною наш карэспандэнт, які жыве ў праце ў Паіночнай Латвії, наведаў Беларусь. Зымляшчаем скарочаны чонцы артыкулі пра тое, што ён спасціц.

11-га сакавіка а гадз. 11.35 пераехаў я, на аўтобусе, дзяржавную мяжу паміж Латвійскай Рэспублікай і Беларускай ССР. Яшчэ менш году назад гэтая мяжа насыла ўмоўны сэнс, нават і шыльды ня было, што пачынаеца "Белорусская ССР" і толькі калі праз колькі хвілінаў язды ўбачыш шыльду з назвой першай беларускай вёскі — "Урбаны", — разумееш, што мяжу пераехалі.

Агулам, відовішча даволі ўражлівае. На латыскім баку стаіць мытны пастарунак, над якім лунае чырвона-бел-чырвоны латыскі дзяржавны сцяг, а на шыльдзе палатыску й парасейску напісаны: "Muita", "Таможня"; дарогу загароджвае шлагбаум. Далей — "нэйтральная зона" — мо мэтраў дзізвесціце. Калі-ж Латышы паднялі свой шлагбаум то мы наткнуліся ўжо на беларускім баку на "контрольно-пропускной пункт" (КПП). Каб напісаць "мытня" ці "таможня" яно дэмантравала-бы нейкую сувэрэннасць. Паколькі-ж зь белакаменнай ня было дазволу на незалежнасць, то за такое свавољства, як слова "мытня", пісакі маглі бы зарабіць добрую лупшоўку. А каб не выглядала занадта сувэрэнна, то мытню ўзвялі ў ранг нейкай звычайнай завадзкой прахадной ці нейкага гарнізоннага КПП. Над пастарункам ня было бел-чырвона-белага сцягу, ані бэсэсраўскага чырвона-зялёнага. Калі мы не паважаем самі сябе, то чаму маюць паспрыяць нам іншых!

Браслаў прывітаў нас шматлікімі плякатамі, якія абвішчалі: "Браславу 950 год!" Вялікія, аж да небасхілу, Браслаўскія вазёры захуталіся ў блакітную смугу. На лёдзе было шмат рыбакоў. Пасярод возера — запрэжаныя ў сані коні, рыбакі вышыгвалі з палонак нерат. Калі-б Беларусы гаспадарылі на сваёй зямлі, то пэўне з Браслава зрабілі-бы другую Венцыю. Нянадта шанцуе гэтamu гораду, што разълётся ў надзвычай малаяўнічай мясцовасці: высокія парослыя лесам узгоркі, неабсяжныя вазёры. Заду амаль тысячага доваямі мінушчына, а горад так і не перарос дзесяцітысячнага ліку жыхароў. Ня ведаю дакладнага ліку Браслаўчанаў, але ён дзесяці ў ваколіцы 6-7 тысячай.

На дарозе ў Глыбокае заўважыў шмат у якіх вёсках адноўленыя прыдарожныя крыжы. Памятаю зь дзяцінства, што шмат іх было некалі на нашай зямлі, затым яны раптам неяк пазнікалі, можа іх нікто ня зносіў, ды спаражнелі, паваліліся, а дазволу на адноўленне ня далі... Ціпер яны стаяць упрыгожаныя новымі ручнікамі, а ўлетку побач растуть кветкі. Спаквала вяртаеца вобраз старадаўнай Беларусі.

У Глыбокае прыехаў я за тыдзень да т. зв. рэфэрэндуму. Тоё, што пісалася ў газетах, паказвалася на тэлебачаныні, асабліва беларускім, незразумелае для нармальнага чалавека. Беларусь — гэта апошні бастыён сталінізму ў Эўропе. Няма больш ніводнага народу ў СССР, у Эўропе і, напоўна, у сусвеце, які сам сябе — прафахе за слова — так аблісаў, як Беларусы.

Зноў рознага роду публікацыі ў стылі застойнага часу за подпісамі вэтэранаў НКВД, вайны, сацыялістычнай працы ды ўсякай там камуністычнай набрыдзі... Маўляў, мы змагаліся, прападавалі сваю маладую кроў і не дамо нікому разбурыць "нашу велику соціалистическую родину". Дагаварыліся да того, што Беларусы, калі адлучаща ад Расеі, праз пяць месяцін вымруць з голаду, бо ў нас нічога няма: ні карысных выкапній, ні збоўжа, нават бульбу прывозім, а таксама тады нікто не дапаможв выратавацца ад Чарнобыля. А што латычыцы тых людзей, якія хочуць Беларусь адварваць ад Расеі (гэта пра БНФ) то іх падтрымлівае "невялікая купка людзей", "и конечно же они поддержки в народе не имеют."

Яшчэ тры ці чатыры гады назад, калі ўпяршыню ў газетах пачалі пісаць аб іншаплянэтніках, экстрасэнсах, полстэргэйстах, НЛА і інш., а таксама калі сталі гаварыць пра несьмяротнасць Душы, то чалавек думаў: як гэтыя новыя

"вяния" не дадумаліся ўзяць на сваё ўзбраеные розныя русіфікаторы і недзялімаўцы. Ажно я памыліўся. Глядзеў увечары 14 сакавіка даволі папулярную на Беларусі праграму Беларускага ТВ "Крок". Гэта праграма, (апрон іншых, што перадаюць наўні), адзіная, што на роднай мове. Ды і яе толькі ўмоўна назавеш беларускамоўнай; на ёсе пытаныні журнالісту людзі, у якіх бяруць інтэрвю, адказваюць парасейску.

У гэтым выпуску перадачы бралі ўдзел: дэпутат ВС БССР Голубеў (фракцыя БНФ), а таксама міністар юстыцыі БССР, ды яшчэ нейкая жанчына. Ня ведаю як яе называць: ці пабеларуску "чарадзейка", ці парасейску "колдунья", адным словам, як кажа народ — "нейкая нячыстая сіла". Большую частку перадачы прысвяцілі тэмэ рэфэрэндуму. Дэпутат Голубеў заклікаў тэлеглядачу ні йысці на рэфэрэндум, ці, калі йысці, то галасаваць супраць "саюзу" бо на гэтым рэфэрэндуме не вырашаецца лёс Беларусі і яе народу, бо тыя, хто зараз мае ўладу, хоча яе трymаць сабе, а гэту гульню ў рэфэрэндум бальшавікі наўмысна наладзілі, перад реформай ісцяў тавараў, каб пасцяль нікто ня мог і пікнунуць, бо самі-ж галасавалі. Рэфэрэндум супярэчыць прынятай дэкларацыі пра сувэрэннасць Беларусі. Яе зноў цягнуць, каб сталася часткай адзінай унітарнай дзяржавы і рэспубліку могуць пазбавіць сяброўства ў ААН. Адно сувэрэнная Беларусь можа вылезці з галечы й голаду ды выратавацца ад насьледкаў чарнобыльскай катастрофы.

Міністар юстыцыі гаварыў парасейску й выказаўся супраць сувэрэнітэту і дэпартызацыі дзяржавных ворганаў, развалу саюзу і г.д. Іншага ад гэтага чалавека сталінскай закалкі людзі не чакалі. А "чарадзейка" пачала гаварыць аб нейкіх нябесных сілах, што ўплываюць на Беларусь, бо тут жывуць самыя разумныя і працавітыя людзі ў сусвеце, што самая большашць розных экстрасэнсаў і яснавідаў паходзіць зь Беларусі, што гэта самы цярпілівы і пакладзісты народ, самы ціхі і талерантны й гэтак далей, ды вось, "знаходзіца людзі, якія хочуць гэты адзіны народ, які яшчэ 'не взбудородзілся', паставіць на грань братабойства. Яна мела на ўвазе Голубева і БНФ. Тут яна пачала гаварыць аб няўміручацьці Душы, што чалавек ніколі не памірае, а толькі скідае сваю бялягічную абалонку, як дрэвы кожную восень скідаюць лісце, што людзі жывуць шмат жыццяў, і незалежна ад таго якой мы нацыянальнасці: Беларусы, Расейцы, Летувісы ці Башкіры — мы ўсе **рускія**, бо мы адзіны біяэнэргічны патэнцыял Зямлі.

Вось бачыце, паважаны суродзіч, у новым "саюзе" ня будзе месца як Беларусам, так Украінцам, Башкірам... Калі там не кампартыя пры ўладзе, дык якая іншая партыя ці рух, а мэтады русіфікацыі ня толькі ня зьменяцца, але стануть больш замаскаванымі, танчэйшымі. Тут яны на помач паклічуць і лятаючыя талеркі, і духаў, і нават розных лясунью, вадзяных, хатніх, або како патрэбнага... Тыя, якія гавораць пра няўміручацьці Душы, чамусыці забываюцца сказаць, што Ісус Хрыстос быў Гэбрэем, а Расейцаў, як нацыі, тады ня было. І якая розыніца Беларусу ці Французу, чыя душа ў яго пераўласцілася — афрыканскага Негра ці амэрыканскага Індыйяніна, — усёруона людзі пэўна захоўваюць свае расавыя, этнічныя, бялягічныя рысы ад веку ў век. Ці стане Негр Расейцам, калі ў яго пераўласціца душа каліўны памерлага Расейца? Як быў ён Неграм, так і застанецца ім.

Наагул, мянэ вельмі расчараўала Беларуское Тэлебачаныне. Дый не беларускае яно, а антыбеларускае. Згадваеца адзін сюжэт на БТ напярэдадні рэфэрэндуму, калі тэлежурналіст заглянуў у інтэрнат для старых недзе ў ваколіцах Маладэчна. Старыя нямоглы жанчыны апавядалі пра свой цяжкі жыццёў лёс. — Усё жыццёў, — казала адна, — мы хадзілі па хатах і жбравалі куска хлеба, працавалі не пакладаючы рукі вось, дзякуючы роднай партыі, нам пад старасць збудавалі інтэрнат і нас прытулілі. — Дык за што будзем галасаваць 17-га сакавіка? — пытается ў іх журналіст. — Канечне-ж, за "саюз"! — адказалі хорам жанчыны. 17-га сакавіка вечары

ЗВАЖАЙ

3

глядзеў рэпартажы з абласных цэнтраў пра ход рэфэрэндуму. Карэспандэнт зь Берасця казаў, што "Брест — самы заходні пункт нашай 'неаб'ятнай' радзімы, адсюль пачынаецца... Расія!"

Будучы ўдома, мяне канечнене-ж цікавіла як будуць галасаваць мая маці, бацька й брат. Маці сказала, што ім на рабоце сказалі "галасаваць за саюз", бацька казаў, што "халера яго ведае за што галасаваць", брат Ігар сказаў, што ў яго на рабоце шмат хто зьбіраеца галасаваць "супраць" і што ён таксама будзе галасаваць "супраць".

Мне хапіла пяці хвілінаў, каб правесцьці "агітацыю" і схіліць маці й бацьку сказаць "не" саюзу. Бацьку, між іншым, я прыгадаў, як ён два гады назад хадзіў у райвыканкам даведацца: колькі год трэба стаяць у чарзе вэтэрну вайны, каб купіць аўтамабіль. Я тады прыяжджаў у Глыбокае на водпук і мы ў гэтую ўстанову, якую глыбачане празвалі "белым домам", хадзілі разам. Бацьку там сказалі, што трэба стаяць у чарзе ня менш 15 гадоў, на што бацька сказаў: ці дажыў я да гэткага часу? Кажу далей бацьку: — Ты меў шансацаць гадоў, як забралі цябе на фронт, а я купіць аўтамабіль, стой 15 гадоў у чарзе. Дык і що за такі саюз ты ўшоў на Бэрлін?

Я размаўляў з многімі сваймі аднагодкамі, суседзямі, знаёмымі і мяне ўразіла, што нягледзячы на ашалелыя заклікі галасаваць за новы саюз, амаль усе бяз выключэння сказалі, што будуць галасаваць супраць саюзу, ці наогул ня пойдуть галасаваць. Прынамсі мае субясцінкі гаварылі, што таксама пераканалі ўсіх сваіх сваякоў, каб галасавалі супраць. Мой брат гаварыў, што і ягоныя сібрэ і знаёмыя разам са сваімі сем'ямі будуць галасаваць супраць, апроч аднаго знаёмага, у якога маці займае вялікую пасаду ў Глыбокім.

Ня было пэўнасці, што галасаваныне пройдзе правільна, без падтасоўкі, бо людзі казалі, што няма каму кантроліваць яго, а вось калі выбіралі ў Вярхуны Савет БССР, то там кожны кандыдат намагаўся нейкім чынам кантроліваць выбары, бо кожны быў зашкаджаны, каб яго выбіралі.

Мой сусед, якому пад 80 гадоў, які памятае рэвалюцыю, бальшавікоў, 20 гадоў польскае акупациі, апошнюю вайну і ўсе гады "разывітага сацыялізму", сказаў мне: — Вось ходзіш ты, хлапец, агітуеш галасаваць супраць, а ты думаеш, што так лёгка ты выкурыш гэтых камуністаў, якіх расплодзілася як шаранчы і якія пазалазілі на ўсе пасады... Думаеш, яны аддадаць уладу? У іх напэўна даўно ўжо падлічаныя галасы і ляжаць гэтыя бюлетэні закрэсленыя, як ім трэба, у стосах і блянкі з вынікамі рэфэрэндуму аформленыя, засталося толькі патэлефанаваць у Менск... А гэтыя бюлетэні, якія мы будзем кідаць у скрыню, яны й лічыці іх ня будуць, а адразу ў печ кінуць. Калі нея верыш, спытайся ў маёй жонкі. Яна ў маладосці выбарамі займалася. — Сапраўды так, — пачу́йся з-за печкі голас гаспадыні. — Мы, западнікі, — народ съмляйшы і шмат хто будзе галасаваць супраць, але што тут зьменіш, калі васточнікі будуць галасаваць за саюз? Дык і що можна верыць тым, што будуць падлічваць галасы?

17-га сакавіка я, мой бацька й брат пайшлі на так званы рэфэрэндум. Маці сказала, што ёй няма часу "хадзіць бязь дзела" бо трэба займацца гаспадаркай. Бярыце мой бюлетэні самі і закрэслівайце што вам трэба на выбарчым участку ў школе ір. Я сказаў, што прыехаў у водпук зь іншай рэспублікі і хачу таксама галасаваць. Мяне записалі ў асобны сьпіс і далі вольныя бюлетэні. Чатыры галасы мая сям'я аддала за вольную Беларусь.

Пасля галасаваныня зайшліся з бацькам у шынок "Стары млын", на якім яшчэ захаваўся напіс: "Сооружено Мирманом въ 1911 году", адведаці па кубку глыбоцкага "жыгулёўскага" піва. Колькі год запар, наведваючы Глыбокае, бачу ўсё тую-ж карпінку. Каб купіць піва, мужыкі прыходзяць сюды са сваімі паўлітровымі ці літровымі слоікамі. У бары кубкаў (бакалаў) няма. Бяз слоіка не дадуць. Калі маеш знаёмага, то можа пазычыць. Такое становішча, як мне сказалі, па цэлай Беларусі.

З агульнай "атмасфэрой", якая панавала ў сутарэннях гэтага пракуранага — хоць ты тапор вешай, — калішняга жыдоўскага млыну, можна было даведацца, што людзі

абмяркоўваюць рэфэрэндум. Нехта ўжо хадзіў галасаваць і сказаў "не" саюзу, нехта нават імя зьбіраеца ісці — усёроўна "толку ня будзе".

Пасля наведаныня сутарэння, мне з бацькам здалося, што не зашкодзіла-б адведаць і ту ю частку будынку, што стаіць вышэй падмурка і дзе за 7 рублёў 50 капеек можна някепска адпачыць. За гэтыя гроши атрымаеш 150 гр. гарэлкі, талерку з добрай закускай: вяндліна-каўбаса, салёны агурок, марынаваны часнык і салата з кіслай капусты, а таксама кубак кампоту, каб гарэлку запіц. Сюды, быццам матылі на начны ліхтар, зьбігаючы ўсе, незалежна ад сацыяльнага становішча, партыйнасці, зімайнай пасады і полу.

Антыальлагольная пропаганда Крамля атрымала паразу і цяпер, не баючыся міліцыянтаў, можна зайсьці ў "Стары млын" і даволі танна перакуціць чарку ці другую, і ня трэба з раніцы займаць чаргу, каб, адстаяўшы цэлы дзень, купіць на талон паўлітэрак віна ці гарэлкі, і ня трэба бегчы да спэкулянтаў па самагонку. "Аўдыторыя" тут таксама гаманіла пра рэфэрэндум, ды хоць і падпішушы а пра палітыку не забывалася. Мы з бацькам узялі "па 150", селі за стол. Неўзабаве да нас падсела чатырох бацьковых знаёмых. Яны сказалі, што ўжо хадзілі галасаваць "за свабодную Беларусь", а гэта таму, што "мы тут нарадзіліся і аддалі галасы за сваю родзіму". Калі мы выйшлі з шынка, адзін з тых, хто не галасаваў яшчэ, прапанаваў мне схадзіць зь ім на выбарчы ўчастак на вуліцы Нікалаева, які быў у кантроле леспрамгасу. Ен узяў бюлетэні сваёй сям'і і мы закрэслілі слова "так", а калі выйшлі на вуліцу, ён сказаў: — Слухай, давай яшчэ я прагаласую і за суседзяў, бо яны ўсёроўна галасаваць ня пойдуть. Ен пайшоў яшчэ раз і ўзяў бюлетэні й на суседзяў. Мы зайшлі ў кабіну для галасаваныня і закрэслілі слова "так", а пакінулі "не" г. зн. "не" новаму саюзу.

На выбарчых участках нідзе й ніхто не правяраў дакумантаў ваших. Людзі маглі галасаваць за сябе, за суседзя, за знаёмыя, за сваякоў — хоць колькі хацеў узяць бюлетэні ѿ столькі й браў. А цяпер уявіце сабе такое: нейкая частка выбаршчыкаў ня прыйшла ў знак пратэсту ці наогул рэфэрэндум ігнаравала. Калі ніхто дакумантаў не правярае, то чаму сябром камісіі, скажам у 19 гадзін 55 хвілін вечарам, за пяць хвілін да закрыцця, не пазакрэсліваць бюлетэні тых, што ня прыйшли? І БНФ заклікаў байкатаваць галасаванье. Дык вось, пасправай і да какіх, што галасаваныне схвальшавалі. Вам скажуць: за вас нехта прагаласаваў, можа суседзі, а можа знаёмыя. Колькі я галасаваў у Латвіі, там заўсёды правяралі пашпарт, давалі распісацца і адзін бюлетэнь у рукі і якраз толькі твой. Я сам чытаў у газэце (калі быў у Глыбокім), што калі хто ня мае магчымасці прыйсці на галасаваныне, то за яго могуць прагаласаваць напрыклад сваякі. На Беларусі стварылі ўсе ўмовы для хвальшавання вынікаў рэфэрэндуму.

Назаўтра, 18-га сакавіка, я спаткаў аднаго журналіста зь мясцовай газэты і спытаўся ў яго ці ведае ён пра вынікі галасаваныня. Ен сказаў, што папярэдня падлік ўжо зроблены — у Глыбоцкім раёне за саюз прагаласавала... 82%. Але заўтра будзе больш дакладная лічба і нехта з супрацоўнікаў сходзіць у "белы дом" і возьме афіцыйную паперу.

Не хачу сціцівярджаць, што ў Глыбокім і раёне схвальшавалі вынікі галасаваныня. На гэта я німаю права. Але, калі лік не схвальшавалі ў Глыбоцкыне, то дзе гарантывы, што такога не зрабілі на Пастаўшчыне, Лідчыне, або Піншчыне? Калі вынікі галасаваныня падлічваюць у т. зв. "белых дамах", дзе пануюць гаркімы партыі і ворганы ўлады (якімі кіруюць камуністы), то ці можна ім давяраць? Калі-б галасаваныне праходзіла пад міжнародным кантролем, вынікі маглі-б быць іншымі, як гэта здарылася ў рэспубліках Прыбалтыкі.

Чуў, што ў Глыбокім збіраюцца ставіць чацвёрты помнік Леніну. Ёсьць іх, мне вядомых, трох... На месцы зруйнаванай Беразьвецкай царквы, перед уездам у турму, стаіць помнік кату Дзяржынскаму. Тут НКВД расстрэльвала Беларусаў і гэты "помнік" стаіць на касцяхах і крыва іхнай... Бацька казаў, што "палякі" перасталі з намі, Беларусамі, здароўяўца, нават пры сустрэчы адварочаюць морды, а не каторыя нават

ЗВАЖАЙ

кажуць, што нас хутка павыганяюць з "іхнай зямлі"... Кажу: які яны палякі! Проста дауней нашыя праваслаўныя паны-Беларусы, каб здабыць службовыя выгоды, перахрысьціся на каталікоў і пачалі ў сваіх маёнтках і вёсках будаваць касьцёлы. Сяляне, што ня мелі магчымасцяў маліца ў праваслаўных святынях, змушаныя былі перайсьці ў каталіцтва. Таму не палякі яны, а Беларусы каталікі. — Ну, ты ідзі і сам ім раскажы, — умішаўся у размову брат Iгар. — Яны табе морду набіюць! Нешта падобнае даволі часта я чую і ў Вэнтсылле. Шукаючы аднадумца для ўтварэння беларускае суполкі, ці раз чуў ад наших несьвядомых суродзічаў: — Навошта нам гэта беларуская суполка? Кажуць, што хутка ніякіх Беларусаў і Беларусі ня будзе, бо Беларусь адыйдзе да Польшчы. Гэта я чуў неаднойчы і ад суродзіча, што маюць сваякоў і адведліваюць іх у Польшчу. Іншыя адведліваюць сваякоў на Гарадзеншчыну, або прыяжджаюць т.зв. "палякі з крэсаў" сюды ў Латвію і такую лухту тут пашыраюць.

Нават Латышы на палянізм захварэлі. Кажны дзень увечары даюць перадачы на польскай мове, а гэтых "палякаў", згода перапісу, жыве тут каля 40 тысячай. Беларусаў у Латвіі жыве 120 тыс. Ніхто ня зьбіраецца высыгватліць — адкуль у Латвію з'явілася столькі Палякаў і ці каля быта сюды эміграцыя з Польшчы. Латышы цалкам спалінівалі раён каля Дзьвінску (Даўгуйпілс), Люцинкі (Лудза) і Рэжыцы (Рэзэкнэ). Гэта тое самае, што зрабілі Летувісы з нашай Віленшчынай.

У незалежнай Латвіі быў некалі судовы працэс над Беларусамі. Здаеща, ён называўся "Беларускі працэс". Каб пазбегнуць рэпресіяў, некаторыя нашыя суродзічы каталікі запісаліся Палякамі, а праваслаўныя — Расейцамі. Нібыта Беларусы намагаліся далучыць заселеную Беларусамі землі да Савецкай Беларусі. Тойсамы Каствуе Езавітаў, што браў удзел у стварэнні Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1917-18 гадох, судзіўся з уладамі ульманьскай Латвіі.

Пасля вайны, каб учыя ад калгаснага прыгону, частка Беларусаў пераехала сюды з Braslaūščynы, Paštāuščynы, Mērščynы й Glīboččynы. Несвядомыя запісаліся Палякамі. Ну што-ж... Латышы, выглядае, хочуць дачакацца сваёй "польскай аўтаноміі", як дачакаіся яе на Віленшчыне Летувісы. У дваццатых гадох у раёнах каля Dzvīnisku, Люцинкі, Kraslauki (ciaper Kraslava) і Rēžiци жыло 60%-70% Беларусаў, а Латышы тут тады наогул ня жылі. Рэшту тут складалі стараверы ды каталікі, што нясьведама называлі сябе Палякамі. Тады панская Польшча, што мела агульную мяжу з Латвіяй, спрачалася за гэтую землі і тады латыскія Беларусы доказалі, што тут жыве 60%-70% Беларусаў, а не Палякаў. Яны перашкодзілі Палякам захапіць чужыя землі. Ciaper Беларусы не дапамогуць...

У дніх 21-23 сакавіка я быў у Менску. Такога Менску, як цяпер, я ніколі ня бачыў. Усе сцены падмуркі, новыя платы паабклейвалі рознымі абвесткамі: — купляю жаночыя боты, мужчынскія чаравікі. ... мяняю імпартную шафу..., прадам "Жыгулі", подачны матор. жаночыя калготкі... Вы напэўна такія каршыні ў жыцці ня бачылі! Уявіце дроўляныя плот мэтраў ста даўжыні і ўвесы пакрыты абвесткамі. Кажная абвестка мае па некалькі надрэзай ножніцамі, на якіх адрас і тэлефон: такі кавалачак паперы можаш адараўца. Дзьме вечер. Гэты стомэтравы "іканастас" шапаціць і гамоніць, а тыя надрэзы-квіткі пад подыхам ветру натыпарваюцца нібы іголкі вожыка, дрыжана бышчам асінавыя лісты... Людзі праходзяць, нехта чытае, адрывае цэтлік, але бальшыня на спыняеца, бо не на іхнью кішню той тавар, што тут працаваюць...

Абышоў паў Менску. Каля ГУМу на Ленінскім праспэкце адкрыўся кіёск "Наша Слова", дзе купіў амаль на 10 рублёў розных беларускіх газэтай: "Наваградзкі кур'ер", "Свабода", "Ніва", "Беларуская крыніца" (адноўленая; некалі выдавалася пад польскай акупаций у Вільні)...

Хацеў ажнесці ў "ЛіМ" матаў ял пра тое, што ў Латвіі пішуць пра Яцвягай. Ідзе полўным ходам адраджэнніе яцвяскасе съядомасці ў мовы. Калі-ж пайдышоў да аднаго з кіёскau, адпала ахвота ісці ў рэдакцыю. На прылаўку ляжалі цэлія кучы газэт "Збуднне", друкаваных на т.зв. палескай або яцвяскай мове. Купіў газэту. Чытаю на першай

бачыне: "Навколо огнёвека ѹтвежного одродзіння, в складовы КГЗ "Полісьсе" зобразіліся заходы ўні полыщукі, годны з якіх маюць сыбе за прыдставныків самостійнага этноса які ў зарэ заложуці пудо јмэннем ѹтвегы".

Чытаю і дзіўлюся, што нават ёсьць у гэтых яцвягай нацыянальныя гэроі: Тоді Косьцюшко, мастакі: Напалеон Горда (гэта к перахрысьцілі нашага мастака Напалеона Орду), пісаныкі Юлё Нымцэвич..., ёсьць і свае магнаты: Роман Скырмунт, які зьяўляеца "за автора поліскага лымпінтаре (букваре) 1907 рока выдання".

Прадажная беларуская партыйная гунта робіць усё магчымасць, каб разбурыць беларускі этнас. Гады два назад глядзеў я перадачу Цэнтральная ТВ, прысьвеченую нацыянальнаму пытацьню ў СССР. Сярод іншых, выступала і прадстаўніца ад Беларусі. Яна казала, што ў СССР няправільна праводзіцца нацыянальная палітыка. На Беларусі ёсьць раёны й сельсаветы, дзе пераважаюць Палякі, Летувісы, што ў сівеце ленінскай нацыянальнай палітыкі трэба стварыць ня толькі аўтаномныя рэспублікі і вебласці, але й аўтаномныя раёны й сельсаветы. У яўляю Беларусь недзе гадоў праз дзесяць (калі да гэлага часу Палякі не заграбаць палову Беларусі, а Летувісы — Braslaū, Paštavy, Lida й Garodno), падзеленую наводля кантанальнай Швайцары на Яцвяскую, Польскую, Летувіскую, Жыдоўскую, Расейскую, Радзіміцкую... аўтаномныя рэспублікі, дзе ня будзе ніводнага беларускага "кантону". Калі праз тры гады наступныя выбары ў Вярховы Савет БССР ня выйграе Беларускі Народны Фронт, Беларусь можа працасці.

Памятаю, калі ў 1975 г. яшчэ вучыўся ў менскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме, ездзілі мы групай у вёску Гайні на Лагойшчыне дапамагаць калгасу выбіраць бульбу. Расясьялілі нас, студэнтаў, у розных вясковых хатах. Жыло нас троє у адной сіянінкі. У выхадніца прыяжджаля да яе сваячка з Менску. Беларусы, — народ гасцінны, на стол пастаўяў чарку й да чаркі. Разгаварыліся. Выявілася, што мяянчанка — каталічка. Скардзілася, што вайной партызыанды ўзварвалі гайніўскі касьцёл, а ў Менску таксама няма дзе маліца. Даводзіцца ездзіць у мястэчка Краснае пад Маладечнам. Я спытаўся ў яе, як яны, тутэйшыя каталікі, пішуцца ў пашпарце — Палякі ці Беларусы? — Беларусы, — адказала жанчына. Тут яна распавядала, што падчас вайны хадзіла маліца ў касьцёл Элена й Сымона ў Менску, што набажэнства там вялося пабеларуску і яшчэ пару гадоў пасля вайны. Пасля набажэнствы перавялі на польскую мову, а пазней касьцёл наогул камуністы закрылі. — У мяне дома, — сказала яна, — захаваліся яшчэ беларускія малітоўнікі пісаныя лацінкай.

І вось 23-га сакавіка я — на пляцы Леніна перад касьцёлам Аленаў й Сымона. Падыходжу да касьцельнага кіёску, дзе шмат розных паштовак з відарысамі касьцёлу й рознай рэлігійнай літаратурай на польскай мове, партрэты Папы Рымскага. Захацелася купіць паштоўку з відарысам касьцёлу й гэрбам Менску. Кіёск, на жаль, закрыты. Заходжу ў сярэдзіну касьцёлу. Тут таксама кіёск. Ёсьць паштоўка, якая мне спадабалася.

Пытаюся ў іх: колькі каштую? Кабета адказала папольску, што каштую адзін рубель. Пытаюся, чаму так дорага, бо звычайна паштоўка каштую ад 3 да 6 капеек. Яна адказала зноў папольску, што патрэбныя гроши на рамонт касьцёлу, таму так дорага. Кажу: — Чаму Вы са мной размаўляеце папольску калі я звязрнуўся да Вас пабеларуску? — Таму, што мы — Палякі і вера наша польская, — адказава яна. — Але, — кажу я, — Вы памыляецеся: вера ваша каталіцкая, а вы не Палякі, а Беларусы. — Ну і што з этава! — заламантавала кабета-кіяскёрка і яшчэ некалькі жанчын, што стаялі побач.

— Ой, как ненавіджу ваш паршывы беларускі язык! — абуралася далей жанчына. — Я вось прыехаў з Латвіі і размаўляю з Вамі пабеларуску, а Вы жывеце ў сталіцы Беларусі і размаўляеце са мной папольску! — Вы, Латышы, — самы праціўны народ! — напала на мяне кабета. — Была нядыўна ў Латвії, спрасіла как найсьці мне вуліцу. Адзін паказвае рукой — ідзі туды! Другі — ідзі туды, трэці — саўсім у іншы бок. Самы праціўны народ — Латышы! — Але-ж я не Латыш, а Беларус. — Усёроўна праціўны народ, — трymалася

ЗВАЖАЙ

5

свайго "полька". — Ой, как я ня люблю этат паршывы беларускі язык! — Так, так! — патаювалі ёй суседкі. Зайшло некалькі маладых дзяўчыні і хлопцаў. Пачалі гартаць ксёндзячкі. — Вы чытаеце папольскую? — спыталася ў іх кіяскёрка. — Так, мы вывучаем польскую мову, — адказала дзяўчына. — Тады раю гэта пачытаць.

Паштоўку я ня купіў, не таму, што пашкадаваў рубля... Раней, калі быў у Менску на пляцы Леніна, і калі глядзеў на гэтыя два прыгожы будынкі — Дом Ураду ў стылі канструктывізму і касцёл Алены й Сымона ў новараманскім стылі — тады асаблівага сэнсу, ці нейкага сымбалія гэтаму суседству ня прыпісваў; абодва — помнікі архітэктуры, у адным сядзіць "беларускі" ўрад, у другім — саюз кінаматаграфістаў. Ну, адбравалі бальшавікі ў каталікоў касцёл, добра што будынак не асьмелілісь зьнесыці. Чытаў, што такія пляны былі. Гэты будынак упрыгожвае нашую стаціцу.

Цяпер на гэтае суседства гляджу інакш. Камуністы й "палякі" выгналі з касцёлу БНФ і Саюз Кінаматаграфістаў у дадатак (каб ня крыўдна было другім). Цяпер гэтыя два будынкі сымбалізуюць ворагаў беларушчыны. Трэба—ж, і стаяць побач! У адным сядзіць марыянетачны акупацыйны ўрад, а ў іншым моляцца тыя, што ганяць беларускую мову паршывай і мараць пра тое, каб вярнуць ранейшыя парадкі на "кressy".

Чытаю ў часапісе "Унія" № 2, што Беларусы-вуніяты ня маюць памешкання, каб ладзіць набажэнствы, робяць гэта на прыватных кватэрах, а самыя лепшыя будынкі захапілі палянізатары й русіфікатары. Падымае галаву і т. зв. "Белая Россия". Хадзіў па праспэкце Машэрава і ў шмат якіх мясцох бачыў на сценах і платох прыклененых лістоўкі зь дзярлівым двухгаловым каршуном. "Националисты... сепаратисты... экстремисты... одумайтесь, мы — одна великая нация..." Мянчане гэтыя лістоўкі зрывалаюць, астаюцца лапіклы, дзе мнона прыкленена. Чытаюцца толькі асобныя слова, наводзяць, што я згадаў...

Гляджу вечарам тэлевізар. Раней выпускі навінаў пачыналіся паведамленнямі аб ходзе ваеных падзеяў ля Пэрсідской затокі. Цяпер гэтую тэму зъмянілі падзеі на Беларусі. Апэраторы тэлебачання паказваюць панараму пляцы Леніна ў Менску, дзе ёсьць падсотню тысячаў людзей. Буйным плянам паказваюць бел-чырвона-белыя сцягі. Беларусь страйкуе! У Воршы натоўп людзей перагарадзіў чыгунку: ні на Маскву, ні на Берасцьце цэлую пару цягнікі ня ўшлі. Рабочыя патрабуюць адстаўкі беларускага ўраду. Газэты зъмяшчаюць артыкулы аб Беларусі на першай бачыне, нават адразу пад назові газэты.

"Снова рэльсовая война?" — чытаю загаловак у "Комсомольскай правде" аб падзеях у Воршы. Падобныя загалоўкі сустракаюцца ў іншых газетах, быццам усе яны ўзятыя са "Сводка Совинформбюро" часоў апошняе вайны. Газэты абвінавачваюць рабочых, што яны ня хочуць ісьці на камраміс, што іх дзеяньні мала розьняцца ад мэтадаў барацьбы... бальшавікоў у 1917 годзе. За кім пойдуть рабочыя? За БНФ, ці яны пойдуть сваім шляхам? У гэны час лідары БНФ былі ў Амэрыцы.

Я казаў сваім знаёмым у Глыбокім: будзеце пасъяля рэфэрэндуму "кусаць" сабе локці. Здаецца, мала хто мне верыў. Дыў нельга мне самому было прадбачыць, што гэта адбудзеца так хутка. Усяго праз два тыдні пасъяля рэфэрэндуму... Фэномэн!.. Беларусы, якія маўчалі праз усе 73 гады савецкай улады, раптам узбунтаваліся. Да сяньня ніхто ў СССР ня браў Беларусаў у разылік — ціхі, забіты народ, на які і спадзявацца нельга. І раптам — увесі Саюз апінуўся ў шоку — ціхі, забіты народ і на табе, застрайкавалі! Жыве Беларусь!

Ул. Скрабатун

»ЗА ВОЛЮ«

новы раман Кастуся Акулы, што нядаўна выйшаў з друку, мае 170 бачын і каштуюць ў ЗША й Канадзе 20.00 дал., перасылка — 1,50 дал. Замаўляць на адрас »Зважай«.

СУСТРЭНЕМСЯ ў МЕНСКУ!

Уявіце сабе сусьеветную сустрэчу ваеных вэтэранаў Беларусаў у Менску, на якую зъявіца былая вайскоўцы ня толькі з Беларусі і "мпэрый зла", але і з усіх іншых куткоў сьвету. Ці патрэбная такая сустрэча і якія мэты яе?

У 1974 г. ў Манчэстары, у Англіі, адбылася Першая сусьеветная сустрэча былых вайскоўцаў Беларусаў, на якой прысутнічалі суродзічы з шасьці краінаў вольнага сьвету. Выбраў Камітэт Сувязі Беларускіх Вэтэранаў. У 1984 г. адбылася Другая сустрэча ў Кліўлендзе, з удзелам нашых вэтэранаў з Амэрыкі, Аўстраліі і Эўропы.

Выслушалі і апрабавалі дзейнасць Камітetu Сувязі, дзякуючы якому актыўізавалася сувязь і праца наших былых вайскоўцаў — сыноў "забранай зямлі", паўстаў і рэгулярна выдаваўся раз на трох месяцах часапіс "Зважай". На бачынах вэтэранскага часапісу найбольш увагі аддавалася беларускай гісторыі, пераважна змаганню Беларусі, — некалі Вялікаму Княству Літоўскому — з Маскоўшчынай-Расеяй. Шырака асьвятляўся пэрыяд адраджэння Беларусі і адвешчання незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі ў сакавіку 1918 г., ды пасъяля змагання за яе самастойнасць. Беларускія вэтэраны быўлі ініцыятарамі будовы помніка на магіле выдатнага беларускага паэта і старшыні Вайсковай Камісіі БНР на Ракавіцкіх могілках у Кракаве. Сабралі фінансавыя сродкі і помнік Гаруну паставілі.

Як бачыце, першыя дзяўце сусьеветныя сустрэчы ваеных вэтэранаў Беларусаў у вольным съвеце спрычыніліся да вывучэння беларускай гісторыі, аднаўлення нашых вайсковых традыцый, актыўізацыі і арганізацыі групавай нашых былых беларускіх вайскоўцаў у розных краінах дэмакратычнага съвету.

Адкуль яны, беларускія вэтэраны? Др В. Сянькевіч, у сваім артыкуле "Пра ўдзел Беларусаў на заходніх франтох II-й Сусьеветнай вайны", ("Зважай" № 8,9) даследаваў статыстыку польскіх збройных сілаў пад камандай Вялікай Брытаніі і прыйшоў да выніковы, што ў змаганні супраць гітлераўскай Нямеччыны брала удзел 30867 Беларусаў.

Калі згадваеш былых вайскоўцаў, думаеш пра мінулае нашага яшчэ цяпер запрыгоненага Маскоўшчынай народу. Гэты народ, нічога або амаль нічога ня ведае пра сваю найнаўшчыню "перафакастрычніцкую" гісторыю: адраджэнне (нашаніўскі пэрыяд), незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі і змаганье за яе супраць Масквы й Варшавы. А што-ж гаварыць пра куды даўнейшае! Падумайце адно пра нашых нацыянальных гэрояў. Яшчэ й сяньня ніяма помнікаў Каліноўскому й Багушэвічу ў Менску, не стаіць помнік гэроям Слуцкага змагання з маскоўска-бальшавіцкім захопнікамі ў Слуцку, зацерлі акупанты съяды гэраічных вяліскіх пастананцаў. А колькі было пастананіяў і нацыянальных волатаў па ўсёй Беларусі!

Мы, ваенныя вэтэраны, павінны памагчы народу вярнуць ягоную беларускую мову ў школах, тэатрах, мідьях, судзе, на вуліцах гарадоў. Мы мусім старацца вярнуць народу ягоную гісторычную нацыянальную памяць, яго годнасць... Трэба памагчы малодшым за нас стануць на свае нацыянальныя ногі, адбудаваць незалежную дзяржаву, каб ніколі больш, ніколі ня сталася, як казаў вялікі паэт: "чужак-дзікун, крывёю ўпіўшысь съvezай, запрог цябе ў няволю, ў батракі..."

Мы, вайсковыя вэтэраны, ня можам не разглядаць справы арганізацыі беларускага войска. Яно патрэбнае для абароны незалежнасці дзяржавы.

На нашу думку, ваенныя вэтэраны Беларусы на бацькаўшчыне, каторыя згодныя, што настаў час склікаць сусьеветную сустрэчу, павінны неадкладна заняцца справай яе арганізацыі. Вядома, перашкоды з боку могуць быць. Але—ж, нам ня першы раз у жыцці змагацца зь перашкодамі!

НАМ ФАШЫСЬЦЯЦЬ А ВАС АШУКІВАЮЦЬ

- ● ПОДРОБНОСТИ ДЛЯ "7 ДНЕЙ" —

"Из московско-большевистского ярма выпутывайтесь сами"

Во время митингов БНФ на площади имени В.И. Ленина над головами активистов и просто прошедших поглядеть нет-нет, да и кинутся веером листовки издаваемого в Канаде "часапіса беларускіх ветэранаў" "Зважай". А в них — проявление чувства солидарности, желание помочь и поддержать. Когда же из эмигрантской прессы, в том числе и из "Зважай", стало известно о поездке в США народного депутата БССР Геннадия Грушевского, заместителя председателя Сейма БНФ Юрия Ходыки и других (всего 60 человек) с неясными целями и непонятно за чей счет, люди вспомнили листовку "часапіса" и пришли к выводу: возможно, поездку частично финансирует "Камітэт сувязі быўшых беларускіх вайскоўцаў", членом органом является "Зважай". И обратились к братьям-ветеранам за помощью: помогите выехать на оздоровление нашим детям, пострадавшим от аварии на ЧАЭС.

Вот что ответили братья-ветераны (орфография оригинала сохранина):

ВЫЯСНЕНЬНЕ

Апошнімі часамі на наш адрес прыходзяць лісты з бацькаўшчыны ад суродзічаў, якія просьці нас памагчы ім эміграцыі у Канаду. Людзі ня хочуць хыць у створанай маскоўскім акупацыйным рэжымам галечы ю забруджанай чарнобыльскім етамным выбухам краіне. Гэта зусім і ўсім павінна быць азрумела.

Часапіс "Зважай"… зьяўліўся нейкай ветлівой ластаўкай на нашай бацькаўшчыне, дзе у Менску засела антынародная и антыбеларуская большавіцкая Вандэя і адкуль, — калі-б маскоўскі акупацыйны антынародны рэжым адчыніў меҳы, — шмат людзей пакінула-б свае чужінкамі "раскіданыя гнёзды" ды пеехала-б шукаць лепшее долі за акіянам. Гэта нам, кіторыя некалі пайшлі на чужынку таму, што чужынец у дома стварыў чужыну, зусім азрумела.

Ты заданыні, што наш часапіс паставіў перад сабою ў 1974 годзе, ен выконвае дагэтуль. Памагчы людзям у эміграцыйных спраўах ніколі ня было нашым заданынем. На гэта ня было й нямає сродкаў. Зрешты, ня было й патрэбы. Савецкі акупацыйны рэжым нікому не даваў выхадцаў з Расеі і з паняволенай Беларусі...

Треба ведаць, што лік съведамай беларускай эміграцыі ў Канадзе, той, што спрыяе вызваленню паняволенай Беларусі з маскоўскага большавіцкага ярма, бысьці невялікі, а скрод іх людзей, якія пасъячаны

уюць час на працу для беларускай справы зусім малы...

Нашым чытачом на бацькаўшчыне жадае посыпкоў у змаганыні за свае нацыянальныя і людскія права, за вызваленне спад удушлівага ярма выненавіджанага маскоўскі-большавіцкага акупацыйнага рэжыму. Беларускому Народнаму Фронту "Адраджэнне", што гуртуе перадавыя нацыянальныя сілы за запрабудненне адраджэння, — памохі, Божа!

К.Акуле, рэдактар "Зважай".

В одном из последних номеров "Зважай" опубликована небольшая заметка "Хто памагает": "Заціклённым паведамлем, што наш ветэранская часапіс "Зважай" на зборах ня мае сродкаў на помоч пасярпейшым ахвярам Чарнобыля. Гэтай акцыяй у Канадзе займаецца Беларуская Аўтакефальная Прэваслаўская Царква."

Мы сейчас не ставим вопроса, на чьей стороне воевали в Великой Отечественной войне ветераны из "Зважай", так активно клянущие "маскоўскі-большавіцкі акупацыйны рэжым". Странно вот что: вместо ответа на конкретные вопросы люди, обращавшиеся в "Зважай" по разным поводам, получали неизменный текст отпечатанного под копирку "Выясненія". Из него, впрочем, легко уяснить: словом поможем, что же касается финансовой помощи — из московско-большевистского ярма выпутывайтесь сами. Остаётся только гордиться за наш народный фронт, имеющий за рубежом столь мощную идеологическую и моральную поддержку.

Кагадзе мы даведаліся, што нас аблюбавала менская газета "7 дніў". У сваім № 28(80) яна пад загалоўкам у оўкусісі — быццам гэта сам Акуле, рэдактар "Зважай" так пісаў — зрабіла нам, "вэтэранам із "Зважай", закід, што не памагаем ахвярам чарнобыльскай аварыі. Прапануем нашым чытачам адбітаць цэлага артыкулу з "7 дніў".

У Акулевым выясе-неніні, якое ён разаслаў людзям, што прасілі, каб ім памаглі эміграваць у Канаду, майстры "статейкі" з "7 дніў" выкінулі наступны тэкст: «Часапіс "Зважай", які цяпер мае чытачоў і на паняволенай бацькаўшчыне, быў створаны ў 1974 г., пасля Першай сусветнай супрэчкі быўшых беларускіх вайскоўцаў у Манчэстары, Ангельшчыне, для ўтрымання сувязі між беларускімі вэтэранамі на ўсіх кантынентах Вольнага Сывету, для друкаванья й пашыранья матар'ялаў беларускай вайсковай дыя нашай агульнай нацыянальной гісторыі. Часапіс і цяпер існуе на сродкі ахвяраваныя нашымі вэтэранамі, што пакрываюць друк і пошту. Тут няма нікага платнага працаўніка, часам як якія ўсё тэхнічныя базы для працы пры выданні». І яшчэ да лей: «Цяпер, як некаторыя мяркуюць, сутыяцца мяняеца. Адно трэба мець некага за мяжой, кіторы-бы выклікаў ці фінансаваў падарожжа. Гэта адно пытанье, на якое мы ня маём адказу, адно ведаєм, што шматлікія людзі робяць розныя стараны ў тым кірунку.

Ведаєм таксама, што канадскія грамадзкія і рэлігійныя арганізацыі гэтымі справамі не займаліся, бо ня было патрэбы. У цяперашні-ж час ідуць паважныя гутаркі пра тое, што і як можна зрабіць для помочы і ці наагул ёсьце на гэта сродкі й людзі... Часапіс "Зважай", як і дагэтуль, будзе прадаўжаць рабіць сваю сыцілую працу, але ў справе іміграцыі Беларусаў у Канаду, на вялікі жаль, ня мае ніякіх сродкаў, каб памагаць».

Наши ветэранам і суродзічам, што заснавалі "Зважай" і самі фінансуюць гэты сыцілы але вельмі патрэбны часапіс, закіды робяцца Бог ведае за што... І хто-ж гэта яны, аўтаваўцы зь менскай расейскамоўнай газэкткі? З якой трыбуны нас вінаваць? Ды з той, зь якой некалі загадвалі вымардаўцаў мільёны няявіных людзей — цьвяту нашай інтэлігенцыі, сялянства, рабочых і іншых у гулагах і розных курапатах. Вось дутарам з "7 дніў" і іх аднадумцам варта было бы заніца пошукамі злачынцаў ("цихіх пэнсіянераў" і інш.), што мардавалі няявіных людзей у Гулагу да пацягнуць "саўдзельнікаў у злачынствах" на народны суд!

Тым часам беларускія эмігранты, колькі зможуць, будгіць далей памагаць нашым запрыгоненым маскоўшчынай суродзічам, каб якнайхутчэй пазыбліся наследкай духовага і фізичнага чарнобыля — ды здабылі поўную вольнасць і незалежнасць Беларусі!

ЗВАЖАЙ

7

ПРА БЕЛАРУСКИХ ДЗЕТАК

ахвяраў чарнобыльскае катастрофы, зьявіўся артыкул у канадыйскім тыднёвым часапісе "Маклінс". Два аўтары артыкулу — Малcolm Грэй, які быў "у зоне, у Прыпяці" і Мэры Нэмэт з Таронта — тлумачаць, што Чарнобыль пашкодзіў найбольш дзесяткам у Беларусі і апісваюць як Канадыцы стараюца ім дапамагчы.

Ужо ў пачатку ліпеня прыехала сюды на шэсьць тыдняў дзяве групы дзетак на побыт на фармах і ў гарадох навокал Аттавы, Ашавы й Таронта. Старшынём Канадыйскага Фонду Помочні Ахвярам Чарнобыля ў Беларусі ёсць Івонка Сурвіла, што працуе і жыве ў Аттаве ды супрацоўнічае зь іншымі беларускімі канадыйскімі арганізацыямі.

Артыкул пра Канадыцаў, што прынялі ў свае сем'і "дзетак Чарнобыля" на 45 дзён ды жывіць гаёманвіл — 45 міляў на ўсход ад Таронта, — зъмісьціла ашаўская газета Oshawa Times 2.8. 1991 г., пад заг. "З Рәсей з любоўю". Шчодрыя Канадыцы задаволены, што могуць памагчы беларускім дзеткам і апэлююць да іншых грамадзян, каб памагалі. Там-жа даеца і адрес Фонду Чарнобыля для Ахвяраў у Беларусі. Адно заганнае ў тым артыкуле, што і аўтар яго і тыя добразычлівія Канадыцы ня ведаюць розныні між Беларусамі й Рәсейцамі, а настаўніца С.Мініна, відаць, ня выясняніла ім пра гэта.

У нядзелью 18-га жнівеня, у Беларускім Грамадзкім Цэнтры ў Таронце, для дзетак — ахвяраў Чарнобыля — і іх канадыйскіх апякуноў нашая масцовая беларуская грамада наладзіла спатканьне.

ГЭТАК УШАНАВАЛІ МАКСІМА

Чуеш пра тое, як нашыя суродзічы знайшли магілу Івана Луцкевіча ў далёкім Закапаным ды пасля сымбалічнай астанкі вярнулі на могільнік Рося ў Вільні. Зрабілі паходовіны з жалобнымі малітвамі, з падзякай Усемагутнаму за тое, што некалі паслаў Беларускаму Народу вялікага Духовага Волата. Паходовыны адбыліся з крыжамі, з бел-чырвона-белымі сцягамі. Гэтак робяць цывілізаваныя Хрысьціяне Беларусы.

Чуеш пра тое, што зь Менску і іншых мясцоў Беларусі паехала ў Ялту на Крым група выдатных і менш выдатных людзей зь Беларусі, каб адзначыць прымагіле Паэта Чыстай Красы сotыя ўгодкі ад ягонага нараджэння ды ў самой Ялце правессы сцягі беларускай культуры.

Глядзіш на здымку магілы Максіма Багдановіча і бачыш на самым версе надмагільнага помніка агідную пяцікутную зорку, такую, як і на магілах розных "кастычніцкіх герояў" ці меншых паганаў-бязбожнікаў. І думаеш: "А чаму-ж вы, людцы, да гэтага часу не перанесьлі астанкі Вялікага Сына Вялікага Народу ў сталіцу "забранай зямлі" ды побач іншых ахвярных для народа помніку синоў і дачок ягоных Максіму крижа на магіле не паставілі?

І колькі-ж вас ездзіла ў ту ю Ялту ды хто за вас кошты падарожжа і ўтрымання плаціў? Чуваш і за акіянам у нас, што сабраўся ладны гурт, прынамся ў ліку 150. І паехалі ды ўшанавалі Вялікага Паэта за дзяржаўны кошт, гэта значыць за кошт Чарнобылем і агрэсіўнай расейшчынай забітага народа! Во як!

А каб астанкі Вялікага Паэта спачывалі ня ў прыгожай Ялце між кіпарысаў, а — прыкладам, — у нейкім Нарыльску, пабудаваным на касцёх няяніх тысячаў зэкаў, у іх ліку насамперш наших суродзіч, дык колькі вас паспяшыла-бы туды, каб ўшанаваць сotыя ўгодкі ад нараджэння Волата Забранай Зямлі?

Ну і як там, у Крыме, "ребята", добра пагулялі?

СПАЧУВАЕМ

нашаму сябру, вайсковому вэтэрану, патрыёту беларускаму Кастусю Карапеўскаму, з прычыны смерці ягонай жонкі Вольгі. Нашае спачуванье і радні нябожчыцы. Вечная ёй памяць!

"Зважай"

ПАМОЖАМ ГУТЫРЧЫКУ!

Газета "Беларус", нр. 380, зъмісьціла артыкул п.заг. "На абарону С. Гутырчыка", зь якога даведваемся, што "Гутырчык знаходзіцца пад рассыплемаваннем з боку Адэльзделу Спэцыяльных Рассыплемаванняў Міністэрства юстыцыі ЗША" і што "судовая справа каштует С. Гутырчыку і ягонай сям'і ладных грошай".

Тыя з нас, што жывуць у Злучаных Штатах і ў Канадзе, добра ведаюць вялікі кошт адвакатаў. Сяргей Гутырчык аддаў многа гадоў працы для ЗБАВ і беларускай эміграцыйнай грамадзкасці, ён змагаўся за вызваленне беларускага народа з маскоўска-бальшавіцкага ярма. І ці трэба нам прыпамінць, хто намагаецца Гутырчыка засягнуць у "зону"?

Заклікаем нашых суродзічаў Гутырчыку памагчы. Просім ахвяры пасылаць на адрес "Зважай" у Злучаных Штатах, або ў Канадзе; аваўязкава зазначыць трэба на якую мэту ахвяра прызначаная.

К.Акула, старшыня Камітэту Сувязі Беларускіх Вэтэранаў

ГОСЦІ З РЫГІ

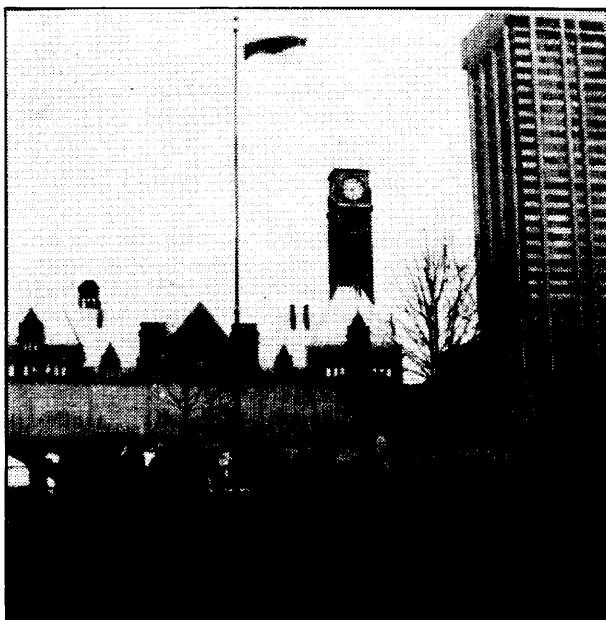
Ад 7-га ліпеня сёлета гасціць у Таронце ў свайго дзядзькі Ул. Целеша ягоны пляменнік Вячка Целеш з жонкай Валай. Вячка Целеш ёсць ведамым мастаком, цяпер старшынём гуртка беларускіх мастакоў у Латвіі. Дзякуючы яго руплівой працы выд. "Беларусь" у 1984 г. выдала альбом "Менск на старых паштоўках". У "Полацку" каля Кліўленду 27-га ліпеня, падчас пікніку, адбылася выстаўка ў новазбудаваным грамадзкім цэнтры, у якой Вячка Целеш дэманстраваў прывезеныя з сабою карціны. Там-же Анатоль Белы зрабіў выстаўку фатографіяў, у якіх дамінавала тэма Курапатаў і менскіх дэманстрацый ў заўзятых беларускія народныя інтарэсы супраць бальшавіцкай Вандэ.

ВЫСТАЎКА МАСТАКА Ў ТАРОНЦЕ

сёлета, у таронцкай беларускай царкве Св. Кірылы Тгрускага, пасля сів. Літургіі Высокадастойны Першы Яарх БАПЦ Арх. Мікалай вітаў гасця з Рыгі — мастака Вячку Целеша і яго жонку Валентыну. У залі мастак зрабіў выстаўку сваіх карцінаў і графікі, расказаў пра сваю працу, мініятуры здабыткі і пляны на будучыню. Ён адказаў на шматлікія пытанні з залі. Присутныя зь вялікай цікавасцю аглядалі мініятурныя карціны Целешавай графікі, дзе наш выдатны мастак з Рыгі пісаў на розныя тэмы беларускай гісторыі.

В.Целеш 1990,
РЭПРЭСІЯ. З цыклу "У цені часу трыумфаў", 1990
Цынкаграфія, 10,5 на 13, Рыга

*Кажны год 25-га сакавіка
на ўгідкі абвешчаньня незалежнай
Беларускай Народнай Рэспублікі
перед ратушай Таронта
лунае бел-чырвона-белы съязг*

Д-ру ЯНКУ ЗАПРУДНІКУ

рэдактару газеты «Беларус», навукоўцу-гісторыку, публіцысту, пісьменніку, сёлета 9-га жнівеня споўнілася 65 гадоў. Віншаем Яго! Ніхай Бог дасыць Вам, Д-р Янка Запруднік, добрага здароўя на доўгія гады, вытрываласыці і вялікіх плёнаў у працы ўва ўсіх галінах для добра Злучаных Штатаў Амэрыкі, а перадусім нашай дарагой Бацькаўшчыны Беларусі!

Многая лета, Янка!

Згуртаваньне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў
«Зважай»

У БІБЛІЯТЭЦЫ ТАРОНЦАГА УНІВЁРСІТЭТУ
ёсьць больш чым 1500 адзінак (кнігі і інш.) у беларускай мове. Адсутнічаў састыматычны падбор найбольш нядайных савецкіх выданьняў а таксама матар'ялаў выданых на Захадзе. Даволі вялікі лік асноўных працаў з беларускай мовы і літаратуры; тут знаходзяцца найважнейшыя творы ведамых пісьменнікаў. Але, на жаль, ёсьць і агрэхі. Прыкладна: няма першага тому Каараткевічавых «Каласоў пад сярпом», адно другі. Ёсьць шмат пра Беларусь у расейскай мове.

У 1984 г. бібліятэка атрымала калекцыю кнігіў Янкі Садоўскага, што выкладаў расейскую мову ў Квінсуніверсітэце ў Кінгстане.

Райм беларускім выдавецтвам трymаць зь бібліятэкай сувязь і пасылаць туды свае выданьні на адрес: John Robarts Library, University of Toronto, 130 St. George St., Toronto, Ont., M5S 1A5

Mary Stevens, Slavic Book Collector

ФОНД «ЗВАЖАЙ»

Ад 8-га травеня да 5-га жнівеня на «Зважай» прыйшло: Х. Каханевіч — 9.73 дал., Ал. Арэшка — 50.00, С. Гутырчык — 40.70, Ул. Цывірка — 100.00, В. Кахан — 22.50, С. Гутырчык — 30.00, Н. Кушаль — 11.00, І. Каханоўская — 22.00, А. Палескі — 20.00, Ч. Найдзюк — 6.00, М. Раецкі — 21.50, К. Акула (з продажы) — 15.00, К. Карапеўскі — 20.00. Разам — 368 дал. 43 ц. Усім шчыра дзякуюм.

»ДОБРЫ КАМУНІСТ — ГЭТА МЁРТВЫ КАМУНІСТ!«

Весткі зь Менску:

Яшчэ адна важная падзея адбылася. Бальшавіцкая плынъ у КПСС ладзіла ў Менску сваю канфэрэнцыю. Яны хацелі зрабіць яе ў Адэсе, але іх адтуль пагналі. І тады прыбліся да Беларусі, дзе самае бальшавіцкае кіраўніцтва. Фронт вырашыў ігнараваць гэтую падзею. Мы думаем, што адно знаходжанье іх у Менску ганьбуе нас, а тым больш, калі дачы ім спакоянне дыхаць.

Нарабіўшы плакатаў: — «Вон з Беларусі! Вашае месца там дзе Ленін — у труне!», «Бальшавіцкіх выкармышаў — у сталінскія канцлягеры!», «З 1927 па 1941 год, бяз усякіх вайны, загінула 2 мільёны Беларусаў. Каб вы захлынуліся гэтай крывей!» і іншых — мы пайшлі пікетаваць. Сабралася моладзі чалавек 30 дыяў столькі-ж самаахвотнікаў. Абышлося бяз боек, хаця некалькі разоў яны ўспыхвалі. Было бацата міліцыянтаў. Ноччу з 13 на 14 ліпеня — а канфэрэнцыя доўжылася гэтых дні, — на будынку, дзе яна ладзілася, узьніклі напісы хварбаю накшталт: «Добры камуніст — гэта мёртвы камуніст!»

Пікетавалі мы 13-га і раніцай 14-га, а потым пайшлі ў парк Я. Купалы ды святкавалі ўгодкі Грунвальдзкай бітвы. Выступалі прамоўцы, сяпявалі хоры й выкананіцы, увесь парк упрыгожылі сцягамі і харугвамі нахіталтых, што браўлі ў бітве. Усюды луналі бел-чырвона-белыя сцягі. Студэнты прадавалі «Зважай» і магу, якую склаў у Нямеччыне Ю. Попка. Людзі цікавіліся й добра браўлі.

ПРОСЬБА ВАЕННАГА ВЭТЭРАНА

У лісьце да «Зважай» сын просіць за бацьку: Мой бацька, Чубанаў Мікалай Фаміч, з Магілёўшчыны, нарадзіўся ў 1922 г. у Крычаве. Прайшоў усю вайну. Змагаўся на Другім украінскім фронце. Быўшы артылерыст, цяпер — інвалід вайны другой групы. Шукае быўшых аднапалічан. Можа Вы дапаможаце яму? Хай яму напіша быўшы франтавік, хоць з другога якога фронту. Вельмі Вас прашу. Буду вельмі Вам удзячны. Яго адрас: БЕЛАРУСЬ, 220116 Менск, пр-кт газеты «Правда», дом 30, кв. 414, Чубанаў Мікалай Фаміч.

ВАЙСКОВАЯ КАМІСІЯ Ў БСДГ

Паведамляем, што Цэнтральны Радай Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Грамады прынята рашэнне аб стварэнні ў складзе партыі сэкцыі вайсковуцаў зь ліку сяброў ці прыхільнікаў Грамады. Галоўні мэтай стварэння сэкцыі зьяўляецца барацьба за рэалізацыю права Беларусі, як члена ААН, мець сваё ўласнае войска, а ў якасці першага кроку да гэтага — стварэнне ў складзе Узброенных Сіл СССР дэпартызаваных вайсковых злучэнняў, сфармаваных зь ліку грамадзянаў ці нараджэнцаў Беларусі. Задачамі сэкцыі зьяўляюцца:

стварэнне суполак сяброў і прыхільнікаў БСДГ сярод вайсковуцаў;

агітацыйная праца, каб пераканаць грамадзкасць рэспублікі пра неабходнасць стварэння рэспубліканскага войска;

дапамога парламэнтскай фракцыі Грамады ў заканадаўчай працы па вайсковай проблеме;

аказыненне, пры неабходнасці, практычнай дапамогі ворганам улады Рэспублікі ў рэалізацыі вайсковай рэформы.

Для ўзначаленія сэкцыі, зь ліку прадстаўнікі суполак, уваходзячых у сэкцыю, фармуецца Вайсковы Камітэт.

Калі Вы маєце жаданыя прынесьць удзел у працы сэкцыі, паведамляйце нас.

Сябры Камісіі БСДГ ў вайсковых спраўах: Народны Дэпутат БССР Віталь Малашка, Мікалай Статкевіч і Сяргей Чыслаў.

Ад Рэдакцыі: Апроч тэксту звароту, зъмешчанага вышэй, мы атрымалі і газету «Знамя Юности» за 17-га травеня, 1991 г. У ёй зъмешчанае п. заг. «Свою 'армію — в штыки?» інтар'ю Галіны Айзэнштадт з падпалкоўнікам Міколам Статкевічам, сябрам выканкаму Цэнтральнай Рады БСДГ. Падпалкоўнік высынне думкі, выказаныя ў выданым вайсковай камісіяй БСДГ звароце.